

Těžba kamene a vápna na moravansku

Moravany a jejich katastr byly už od dávných dob proslulé těžbou kamene a pálením vápna. Mezi nejstarší lomy patří patrně lomy u Moravanských luk a malé lůmky nad pozdějším novým kamenolomem. Oboje lomy nesou známky starých technik opracování kamene, používaných již v ranném středověku. Obzvláště malé lomy nad novým kamenolomem jsou velmi ojedinělé v celých Chřibech. Podle P. Bezděčky jsou zbytkem po odtěžení hřebene skaliska, který byl v těchto místech bez porostu a byl tak pro kameníky lehce dostupný. O stáří těchto těžebních jam vypovídá lecos i starý hranečník, nacházející se na dně jedné z nich. Hranečník byl již zarostlý a až po odstranění nánosů hlíny jsme na něm mohli spatřit goticky napsané písmeno M. Hranečník je jistě velmi starý, možná nejstarší dochovaný v celém pohoří a patrně ohraničoval, kdysi samostatné, panství moravanské. To znamená, že jeho zasazení na hranice panství spadá nejpozději do první poloviny 16. století, ale pravděpodobně ještě o něco dále do minulosti.

První písemná doložená zmínka o těžbě kamene na moravansku pochází z urbáře panství buchlovského, z roku 1611. V urbáři se uvádí, že hranice moravanského lesa sahají od lesů čeložnických, po ostašovské, vážanské a cimburské hranice a před loukou dolů potokem od sv. Klimenta až po Brusnici a hranice břesovské. Mimo to urbář udává, že při vsi Moravany je kámen vápenný a vápenice, ke které jsou lidé moravanští povinni dříví roubat a vozit v hodnotě 150 zlatých. Také je v horách moravanských kámen k tesání k nejrůznějšímu využití, jehož se může ročně produkovat za 15 zlatých. K roku 1720 se dovídáme, že je v horách moravanských skály na tesaný kámen a k stavbě dostatek. Podobně i mramorová skála, ze které se pěkné bílé vápno pálí a prodává se jedna deseti věderní bečka za 2 franky. V lesích je pak ještě jedna vápenná skála, ze které se vápno lehčeji, písečný, pálí a deseti věderní bečka prodává se po 1 franku 30 krejcarech. U Moravan jsou dvě vápenné pece, ze kterých se může mimo panské potřeby prodat vápna za 100 franků.

Zatímco vápenné pece zanikly již za Berchtoldů, těžba kamene v lomech pokračovala až do novověku. Ještě před druhou světovou válkou postavil tehdejší majitel nového lomu, Moravanský, parní stroj k drtičce kamene. V lomu se těžilo až do 60-tých let, kdy došlo ke špatnému odstřelu a těžební kámen byl zasypán hlušinou. K vybrání lomu a další těžbě už nedošlo, a tak lom postupně chátrá. Ve starých matrikách moravanských se také čas od času dočtete o místních lidech zasypaných při práci v lomu, což nám dává alespoň částečnou představu o tom, jak nebezpečným povoláním bývala těžba kamene.

Ještě dodnes můžete po pravé straně cesty od Kameňáku k Zavadilce spatřit mohutnou drtičku, kdysi jeden z nejmodernějších strojů v celém chřibském regionu. Na protější straně cesty donedávna stávaly převlékárny těžařů, sklad munice a další nezbytné budovy a zařízení. Samotný lom je dodnes vyplněn obrovskými balvany pískovce utrženými posledním odstřelem, které jsou protkány malými jezírky a jeskyněmi. Vše ale pomalu zarůstá stromy a křovinami, a tak se místo, kdysi plné lidské dřiny a potu, pomalu mění v jedno z nejromantičtějších zákoutí jihozápadních výběžků Chřibů.